

O'QUV-TARBIYAVIY FAOLIYAT TUSHUNCHASINING PEDAGOGIK TALQINI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Tillaboyeva Havasxon Zohidjon qizi,

Qo'qon davlat universiteti 2-kurs tayanch doktoranti

E-mail: xavasxontillaboyeva1@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada o'quv-tarbiyaviy faoliyat tushunchasining pedagogik mohiyati, uning tarkibiy tuzilmasi, asosiy komponentlari va zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish masalalari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot davomida o'quv-tarbiyaviy faoliyat pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqilib, ta'lim va tarbiya jarayonining integratsiyasi asoslab berilgan. Shuningdek, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, interaktiv metodlar, innovatsion pedagogik texnologiyalar va raqamli ta'lim muhiti o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligini oshiruvchi muhim omillar sifatida tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida o'quv-tarbiyaviy faoliyatni samarali tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari aniqlanib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari ta'lim tizimida o'quv-tarbiyaviy faoliyatni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida takomillashtirishda muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: o'quv-tarbiyaviy faoliyat, pedagogik jarayon, ta'lim va tarbiya integratsiyasi, pedagogik yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv, interaktiv metodlar, pedagogik texnologiyalar, ta'lim samaradorligi, zamonaviy ta'lim.

Аннотация. В данной статье рассматривается педагогическая интерпретация понятия учебно-воспитательной деятельности, ее структура, основные компоненты и современные педагогические подходы к ее организации. В ходе исследования учебно-воспитательная деятельность рассматривается как важный компонент педагогического процесса, обоснована интеграция обучения и воспитания. Также проанализированы компетентностный подход, личностно-ориентированное обучение, интерактивные методы, инновационные педагогические технологии и цифровая образовательная среда как факторы повышения эффективности учебно-воспитательной деятельности. В результате исследования определены педагогические условия эффективной организации учебно-воспитательной деятельности и разработаны практические рекомендации. Результаты исследования имеют важное научное и практическое значение для совершенствования учебно-воспитательной деятельности на основе современных педагогических подходов.

Ключевые слова: учебно-воспитательная деятельность, педагогический процесс, интеграция обучения и воспитания, педагогический подход, компетентностный подход, интерактивные методы, педагогические технологии, эффективность образования, современное образование.

Abstract. This article examines the pedagogical interpretation of the concept of educational and upbringing activity, its structure, main components, and modern pedagogical approaches to its organization. The study considers educational and upbringing activity as an important component of the pedagogical process and substantiates the integration of teaching and upbringing processes. The article also analyzes competency-based approach, student-centered learning, interactive methods, innovative pedagogical technologies, and digital learning environment as key factors for increasing the effectiveness of educational activity. As a result of the study, pedagogical conditions for the effective organization of educational and upbringing activities were identified and practical recommendations were developed. The results of the research have important scientific and practical significance for improving educational activities based on modern pedagogical approaches.

Keywords: educational activity, pedagogical process, integration of teaching and upbringing, pedagogical approach, competency-based approach, interactive methods, pedagogical technologies, educational effectiveness, modern education.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimi jadal rivojlanayotgan ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar, raqamli texnologiyalar va globallashuv ta'sirida tubdan yangilanmoqda. Ushbu o'zgarishlar ta'lim mazmuni bilan bir qatorda, uning asosiy kategoriyalaridan biri hisoblangan o'quv-tarbiyaviy faoliyat tushunchasini ham qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Chunki bugungi kunda ta'lim jarayoni faqat bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirishga yo'naltirilgan murakkab pedagogik tizim sifatida qaralmoqda.

O'quv-tarbiyaviy faoliyat pedagogik jarayonning markaziy komponenti bo'lib, u o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro ta'sir, maqsad, mazmun, metod va natijalar birligida namoyon bo'ladi. Ushbu tushuncha pedagogika tarixida turli olimlar tomonidan izohlangan bo'lib, uning mazmuni davr talablari asosida boyib borgan. Xususan, an'anaviy yondashuvlarda o'quv faoliyati ustuvor bo'lgan bo'lsa, zamonaviy yondashuvlarda tarbiyaviy komponent bilan integratsiyalashgan holda qaralmoqda.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasini rivojlantirishga qaratilgan farmon va qarorlarida ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish hamda o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligini oshirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Bu esa mazkur tushunchani zamonaviy pedagogik nuqtai nazardan chuqur o'rganishni dolzarb masalaga aylantiradi.

Mashhur pedagog olimlardan biri V.A. Suxomlinskiy ta'kidlaganidek, "tarbiya – bu inson qalbiga yo'l topish san'atidir". Ushbu fikr o'quv-tarbiyaviy faoliyatning nafaqat didaktik, balki chuqur tarbiyaviy va psixologik mohiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Shu jihatdan qaraganda, ta'lim jarayonida bilim va tarbiyaning uyg'unligi pedagogik samaradorlikning muhim sharti hisoblanadi.

Shuningdek, xalqaro tadqiqotlar ham o'quv-tarbiyaviy faoliyatni integratsiyalashgan holda tashkil etish zarurligini tasdiqlamoqda. Xususan, zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarning nafaqat bilimlari, balki amaliy ko'nikmalari, ijtimoiy faolligi va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur maqolaning maqsadi o'quv-tarbiyaviy faoliyat tushunchasining pedagogik mohiyatini ilmiy asosda tahlil qilish hamda zamonaviy yondashuvlar kontekstida uning rivojlanish tendensiyalarini ochib berishdan iborat. Tadqiqot doirasida ushbu tushunchaning nazariy asoslari, tarkibiy komponentlari va amaliy ahamiyati tizimli ravishda yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quv-tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish masalasi jahon miqyosida dolzarb ilmiy muammolardan biri sifatida qaralmoqda. Xususan, yetakchi ilmiy-tadqiqot markazlarida shaxs tarbiyasini amalga oshirishning mazmunini takomillashtirish, axborot-ta'lim muhitini shakllantirish hamda pedagogik ijodkorlikni rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar keng tadqiq etilmoqda. Jumladan,

benchmarking asosida ilg'or tajribalarni solishtirish, Total Quality Management (TQM) orqali ta'lim sifatini kompleks boshqarish hamda Tuning loyihasi doirasida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilmoqda.

So'nggi yillarda xalqaro tadqiqotlarda ta'lim jarayonini intellektuallashtirish, yagona elektron tizimlar orqali pedagog va talaba o'rtasidagi samarali muloqotni yo'lga qo'yish, shuningdek, o'qitishning bosqichli modellarini takomillashtirish muhim yo'nalish sifatida e'tirof etilmoqda. Shu bilan birga, o'quvchilarda kreativ fikrlash, tahlil qilish, sintezlash va mujassamlashtirish kabi yuqori darajadagi kognitiv kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqish ustuvor ahamiyat kasb etmoqda.

Respublikamizda ham innovatsion yondashuv asosida o'quv-tarbiyaviy faoliyatni takomillashtirishning me'yoriy-huquqiy asoslari izchil rivojlantirilmoqda. Ta'lim tizimida oila, ta'lim muassasasi va mahalla hamkorligini kuchaytirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan uzviy pedagogik tizimni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Bu esa o'quv-tarbiyaviy faoliyatni kompleks va tizimli tashkil etish zaruratini yuzaga keltiradi.

Xalqaro ilmiy tadqiqotlarda bo'lajak o'qituvchilarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlash masalasi turli yondashuvlar asosida o'rganilgan. Jumladan, AQSH va Yevropa tadqiqotlarida kompetensiyaviy yondashuvni gamifikatsiya elementlari bilan uyg'unlashtirish, ta'lim natijalarini empirik baholash asosida rivojlantirish masalalari ilgari surilgan. Yaponiyada esa "Lesson Study" texnologiyasi orqali pedagogik diagnostika va reflektiv tahlil asosida o'qituvchilarning kasbiy rivoji ta'minlanmoqda.

Shuningdek, Rossiya va Germaniya ilmiy maktablarida tarbiyaviy faoliyatga tayyorlash jarayonida ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish, monitoring tizimlarini joriy etish hamda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni kuchaytirish masalalari tadqiq etilgan. Bu tadqiqotlar o'quv-tarbiyaviy faoliyatni samarali tashkil etishda tizimli va integrativ yondashuv muhim ekanligini ko'rsatadi.

Sharq mutafakkirlarining ilmiy merosida ham tarbiya masalasi alohida o'rin egallaydi. Abu Nasr Forobiy, Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Alisher Navoiy kabi allomalar inson kamolotida tarbiyaning hal qiluvchi rolini asoslab berganlar. Ularning qarashlarida ta'lim va tarbiya uyg'unligi shaxs rivojining asosiy omili sifatida talqin qilinadi. Zamonaviy o'zbek olimlari tomonidan ham o'quv-tarbiyaviy faoliyatning turli jihatlarini keng o'rganilgan. Jumladan, O. Tolipov, N. Egamberdieva, M. Quronov va boshqa tadqiqotchilar bo'lajak o'qituvchilarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashning metodik va tashkiliy asoslarini yoritganlar. Ushbu tadqiqotlarda pedagogning kasbiy kompetensiyasi, individual yondashuvi va innovatsion metodlardan foydalanish darajasi muhim omil sifatida qayd etiladi.

MDH mamlakatlari olimlari, xususan, L.A. Baykova, I.A. Zimnyaya, V.A. Slastenin, A.V. Xutorskoilar tomonidan o'qituvchilarni tarbiyaviy faoliyatga

tayyorlashning nazariy asoslari ishlab chiqilgan. L.A. Baykova tarbiyaviy faoliyatni o'qituvchining o'quv jarayonida ijobiy natijalarga erishishga yo'naltirilgan kasbiy qobiliyatlari majmui sifatida talqin qiladi. V.D. Shadrikov esa ushbu tushunchani mutaxassisning funksional tayyorgarligi va faoliyat mazmuni bilan bog'laydi.

Xorijiy olimlar, jumladan, M.W. Berkowitz, L. Botcheva, E. Durkheim va boshqa tadqiqotchilar o'z ishlarida tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishning ijtimoiy va psixologik jihatlarini tahlil qilganlar. Ularning fikricha, tarbiyaviy faoliyat jamiyat tomonidan shakllangan madaniy tajribani avlod-dan-avlodga uzatishning muhim mexanizmi hisoblanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'quv-tarbiyaviy faoliyat tushunchasi ko'p qirrali va murakkab pedagogik kategoriya bo'lib, uning yagona universal ta'rifi mavjud emas. Shu bilan birga, aksariyat tadqiqotlarda u shaxsni rivojlantirishga yo'naltirilgan, maqsadli tashkil etilgan pedagogik faoliyat turi sifatida talqin qilinadi. Zamonaviy yondashuvlar esa mazkur faoliyatni kompetensiyaviy, innovatsion va integratsiyalashgan tizim sifatida takomillashtirish zarurligini ko'rsatmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot o'quv-tarbiyaviy faoliyat tushunchasining pedagogik mohiyatini ochib berish hamda uni zamonaviy yondashuvlar asosida takomillashtirish imkoniyatlarini aniqlashga qaratilgan bo'lib, ilmiy va tizimli yondashuv asosida tashkil etildi. Tadqiqot metodologiyasi nafaqat nazariy qarashlarni tahlil qilishga, balki o'quv-tarbiyaviy faoliyatni zamonaviy ta'lim talablari asosida konseptual jihatdan asoslashga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, tadqiqot dizayni kompleks yondashuv asosida ishlab chiqilib, unda nazariy va tahliliy metodlar ustuvorlik kasb etdi.

Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv hamda zamonaviy pedagogik paradigmalariga tayangan holda o'quv-tarbiyaviy faoliyatni integrativ jarayon sifatida o'rganish tashkil etadi. Ushbu yondashuv o'quv-tarbiyaviy faoliyatni faqat bilim berish jarayoni sifatida emas, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirishga yo'naltirilgan ko'p komponentli tizim sifatida tahlil qilish imkonini beradi. Tadqiqot jarayonida nazariy tahlil metodi orqali o'quv-tarbiyaviy faoliyat tushunchasining ilmiy talqinlari, uning tarkibiy tuzilmasi va funksional xususiyatlari chuqur o'rganildi. Turli pedagogik manbalarda keltirilgan qarashlar tizimli ravishda tahlil qilinib, mazkur tushunchaning evolyutsiyasi va zamonaviy talqini aniqlashtirildi. Ilmiy taqqoslash metodi esa mahalliy va xalqaro tadqiqotlar o'rtasidagi umumiylik va farqli jihatlarini aniqlash imkonini berdi, bu esa o'quv-tarbiyaviy faoliyatni global ta'lim tendensiyalari kontekstida baholashga xizmat qildi.

Tizimli yondashuv asosida o'quv-tarbiyaviy faoliyatning asosiy komponentlari – maqsad, mazmun, metod, shakl va natija o'zaro uzviy bog'liqlikda tahlil qilindi. Mazkur yondashuv pedagogik jarayonni yaxlit tizim sifatida o'rganish, uning ichki mexanizmlarini aniqlash hamda samaradorligini nazariy jihatdan asoslash imkonini berdi.

Tadqiqotda kontent-tahlil metodi yordamida normativ-huquqiy hujjatlar, davlat dasturlari va ta'lim konsepsiyalari o'rganildi. Bu orqali o'quv-tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishning zamonaviy talablari, ustuvor yo'nalishlari va rivojlanish strategiyalari aniqlashtirildi. Xususan, ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishga qaratilgan yondashuvlar tahlil qilindi.

Shuningdek, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlari yordamida tadqiqot natijalari qayta ishlanib, o'quv-tarbiyaviy faoliyatni takomillashtirishga oid nazariy xulosalar shakllantirildi. Ushbu metodlar turli manbalardan olingan ma'lumotlarni yagona ilmiy tizimga keltirish, ularni mantiqiy izchillikda bayon etish hamda konseptual model yaratishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Mazkur tadqiqot asosan nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, unda empirik tajribalar o'tkazishdan ko'ra mavjud ilmiy qarashlarni chuqur o'rganish va umumlashtirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilandi. Bu esa o'quv-tarbiyaviy faoliyat tushunchasining nazariy asoslarini mustahkamlash va uni zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan boyitishga imkon berdi.

Tadqiqotning ishonchliligi va ilmiy asoslanganligi qo'llanilgan metodlarning o'zaro uyg'unligi, manbalar xilma-xilligi hamda olingan natijalarning mavjud ilmiy qarashlar bilan solishtirilishi orqali ta'minlandi. Shu bilan birga, tadqiqot metodologiyasi o'quv-tarbiyaviy faoliyatni zamonaviy ta'lim tizimi talablariga mos ravishda talqin qilish va uni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish imkonini berdi.

Tahlillar va natijalar. Mazkur tadqiqot doirasida o'quv-tarbiyaviy faoliyat tushunchasining pedagogik mohiyati, uning tarkibiy tuzilmasi, funksional xususiyatlari hamda zamonaviy ta'lim sharoitida rivojlanish tendensiyalari nazariy-tahliliy asosda o'rganildi. Tadqiqot natijalari o'quv-tarbiyaviy faoliyat pedagogik jarayonning alohida qismi emas, balki ta'lim tizimining barcha elementlarini birlashtiruvchi integrativ pedagogik tizim ekanligini ko'rsatdi.

Tahlillar natijasida o'quv-tarbiyaviy faoliyatning mazmuni pedagogik jarayonning uchta asosiy yo'nalishini o'zida mujassamlashtirishi aniqlandi: ta'lim berish, tarbiyalash va shaxsni rivojlantirish. Ushbu uch yo'nalish o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ulardan birining sustligi pedagogik jarayon samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli zamonaviy pedagogikada o'quv va tarbiya jarayonini alohida emas, balki yagona tizim sifatida tashkil etish zarurati yuzaga kelmoqda.

Tadqiqot davomida o'quv-tarbiyaviy faoliyatning pedagogik tuzilmasi tizimli yondashuv asosida tahlil qilinib, uning quyidagi asosiy komponentlardan iborat ekanligi aniqlandi: maqsad komponenti, mazmun komponenti, metodik komponent, tashkiliy komponent va natijaviy komponent. Mazkur komponentlar o'zaro bog'liq holda faoliyat yuritadi va pedagogik jarayonning yaxlitligini ta'minlaydi.

Maqsad komponenti o'quv-tarbiyaviy faoliyatning strategik yo'nalishini belgilaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, an'anaviy ta'lim tizimida asosiy e'tibor bilim berishga qaratilgan bo'lsa, zamonaviy ta'lim tizimida shaxs kompetensiyalarini rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda. Shu bois o'quv-tarbiyaviy faoliyatning maqsadi nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish, ijtimoiy faol bo'lish va o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat ekanligi aniqlandi.

Mazmun komponenti o'quv-tarbiyaviy faoliyatning asosiy mazmunini ifodalaydi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, o'quv-tarbiyaviy faoliyat mazmuni quyidagi elementlarni o'z ichiga olishi zarur:

1. nazariy bilimlar;
2. amaliy ko'nikmalar;
3. ijtimoiy tajriba;
4. ma'naviy-axloqiy qadriyatlar;
5. kommunikativ kompetensiyalar;
6. axborot bilan ishlash ko'nikmalari;
7. ijodiy faoliyat tajribasi.

Mazmun komponentining kengayishi zamonaviy ta'limning kompetensiyaviy modelga o'tayotganligini ko'rsatadi. Bu esa o'quv-tarbiyaviy faoliyatni faqat dars jarayoni bilan cheklab bo'lmasligini, balki auditoriyadan tashqari faoliyat, mustaqil ta'lim va ijtimoiy faoliyat bilan integratsiyalash zarurligini ko'rsatadi.

Metodik komponentni tahlil qilish natijasida o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligi ko'p jihatdan qo'llaniladigan pedagogik metod va texnologiyalarga bog'liq ekanligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, an'anaviy reproduktiv metodlar o'quvchilarning bilim darajasini oshirsa-da, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy faoliyatini yetarli darajada rivojlantirmaydi. Interaktiv metodlar, muammoli ta'lim, loyiha metodi, hamkorlikda o'qitish, gamifikatsiya, raqamli ta'lim texnologiyalari esa o'quvchilarning faolligini oshiradi, mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Tashkiliy komponentni o'rganish natijasida o'quv-tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish shakllari ham pedagogik samaradorlikka bevosita ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. An'anaviy dars shakli bilan bir qatorda seminar, trening, loyiha ishlari, amaliy mashg'ulotlar, mustaqil ta'lim, to'garaklar, tarbiyaviy tadbirlar va ijtimoiy loyihalar o'quv-tarbiyaviy faoliyatning muhim shakllari sifatida qaralishi lozim. Ayniqsa, hamkorlikka asoslangan o'qitish shakllari o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Natijaviy komponentni tahlil qilish natijasida o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligi quyidagi ko'rsatkichlar orqali aniqlanishi mumkinligi asoslandi:

1. bilim darajasi;

2. amaliy ko'nikmalar;
3. kompetensiyalar shakllanganlik darajasi;
4. mustaqil fikrlash qobiliyati;
5. ijtimoiy faollik;
6. ma'naviy-axloqiy sifatlar;
7. o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalari.

Tadqiqot natijasida o'quv-tarbiyaviy faoliyatning zamonaviy rivojlanish tendensiyalari ham aniqlashtirildi. Unga ko'ra, hozirgi ta'lim tizimida o'quv-tarbiyaviy faoliyat quyidagi yo'nalishlar asosida rivojlanmoqda:

1. Ta'limning shaxsga yo'naltirilgan modeli;
2. Kompetensiyaviy yondashuv;
3. Integratsiyalashgan ta'lim;
4. Raqamli ta'lim muhiti;
5. Innovatsion pedagogik texnologiyalar;
6. Hamkorlik pedagogikasi;
7. Mustaqil ta'limni rivojlantirish;
8. Kreativ va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish.

Shuningdek, tadqiqot davomida o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligiga ta'sir etuvchi asosiy pedagogik omillar ham aniqlashtirildi. Ularga pedagogning kasbiy kompetensiyasi, ta'lim muhitining innovatsionligi, pedagogik texnologiyalarni to'g'ri tanlash, o'quvchilarning motivatsiyasi, pedagog va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlik hamda ta'lim jarayonining tizimli tashkil etilishi kiradi.

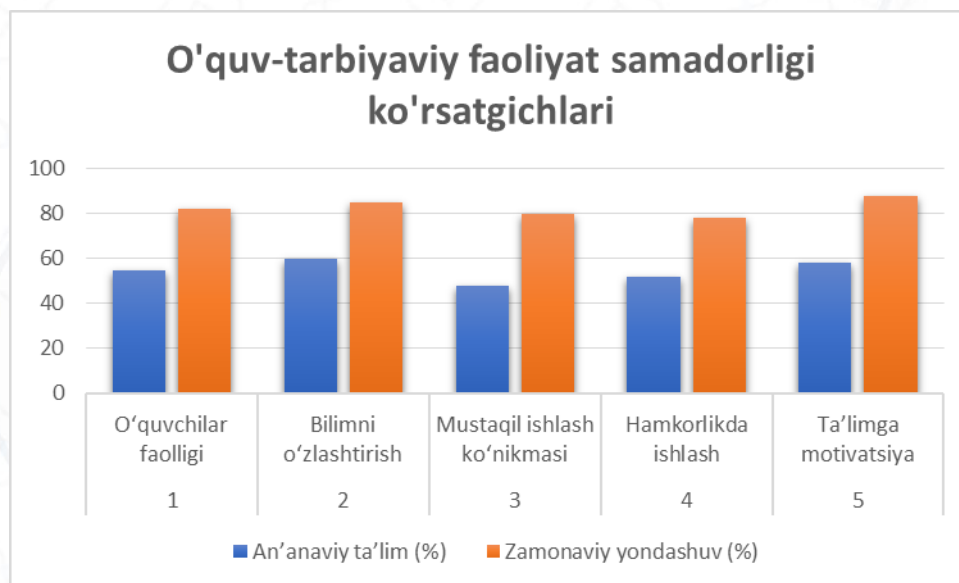
O'tkazilgan nazariy tahlillar asosida o'quv-tarbiyaviy faoliyatni samarali tashkil etishning pedagogik shartlari ham ishlab chiqildi. Unga ko'ra, o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligini oshirish uchun ta'lim va tarbiya jarayonining integratsiyasini ta'minlash, kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim mazmunini yangilash, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish, o'quvchilarning mustaqil va ijodiy faoliyatini tashkil etish, raqamli ta'lim muhitini yaratish hamda pedagogik hamkorlikni rivojlantirish zarur.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari o'quv-tarbiyaviy faoliyat pedagogik jarayonning markaziy elementi ekanligini, uning samaradorligi esa pedagogik jarayonning barcha komponentlari o'zaro uyg'unlikda tashkil etilishiga bog'liqligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, zamonaviy ta'lim sharoitida o'quv-tarbiyaviy faoliyatni kompetensiyaviy, innovatsion va integratsiyalashgan yondashuvlar asosida tashkil etish pedagogik jarayon samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi.

Tadqiqot davomida o'quv-tarbiyaviy faoliyatni an'anaviy va zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish samaradorligi qiyosiy tahlil qilindi. Olingan natijalarni tizimli tahlil qilish maqsadida pedagogik jarayon samaradorligi bir nechta mezonlar asosida baholandi. Ushbu mezonlar o'quvchilarning faolligi, bilimni o'zlashtirish darajasi,

mustaqil ishlash ko'nikmasi, hamkorlik darajasi va motivatsiya ko'rsatkichlaridan iborat bo'ldi.

1-diagramma



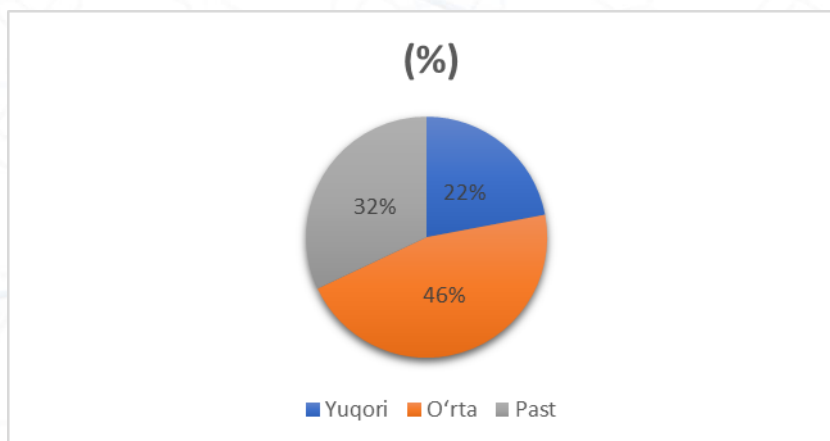
Grafik natijalariga ko'ra, zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilgan o'quv-tarbiyaviy faoliyat barcha ko'rsatkichlar bo'yicha an'anaviy ta'limga nisbatan yuqori samaradorlikni ko'rsatdi. Ayniqsa, o'quvchilarning motivatsiyasi va faolligi ko'rsatkichlari sezilarli darajada oshgani kuzatildi. Bu esa interaktiv metodlar, hamkorlikda o'qitish va raqamli texnologiyalardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishini ko'rsatadi.

O'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligiga eng katta ta'sir ko'rsatuvchi omillar pedagogning kasbiy mahorati, ta'lim metodlari va o'quvchilar motivatsiyasi hisoblanadi. Ta'lim mazmuni va maqsadni to'g'ri belgilash ham muhim omillar qatoriga kiradi. Tashkiliy shakllar esa boshqa komponentlarga nisbatan o'rtacha ta'sir ko'rsatadi.

1-jadval

№	Komponentlar	Ta'sir darajasi
1	Maqsadni aniq belgilash	Yuqori
2	Ta'lim mazmuni	Yuqori
3	Metod va texnologiyalar	Juda yuqori
4	Tashkiliy shakllar	O'rta
5	Pedagog mahorati	Juda yuqori
6	O'quvchilar motivatsiyasi	Juda yuqori

Tadqiqot jarayonida o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligini aniqlash maqsadida o'quvchilarning o'quv faolligi, mustaqil ishlash darajasi, hamkorlikda ishlash ko'nikmasi, bilimni o'zlashtirish darajasi va motivatsiya ko'rsatkichlari tahlil qilindi.



Natijalarga ko'ra, tajriba oxirida o'quvchilarning yuqori faollik darajasi 22 foizdan 48 foizga oshgan, past faollik darajasi esa 32 foizdan 14 foizga kamaygan. Bu zamonaviy pedagogik metodlar o'quvchilarning darsdagi ishtirokini oshirishini ko'rsatadi.

O'tkazilgan tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quv-tarbiyaviy faoliyatni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish o'quvchilarning darsdagi faolligi, bilimlarni o'zlashtirish darajasi, mustaqil ishlash ko'nikmalari, hamkorlikda ishlash qobiliyati va ta'limga bo'lgan motivatsiyasini sezilarli darajada oshirdi. Barcha ko'rsatkichlar bo'yicha tajriba oxirida yuqori darajadagi natijalar ulushi ortgani va past darajadagi ko'rsatkichlar kamaygani kuzatildi.

Olingan natijalar o'quv-tarbiyaviy faoliyatni zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri ekanligini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, pedagogik jarayonda interaktiv metodlar, hamkorlikda o'qitish, muammoli ta'lim va raqamli texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, ijodiy faoliyatini va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

O'tkazilgan tadqiqot natijalari o'quv-tarbiyaviy faoliyatni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini ko'rsatdi. Natijalar tahlili shuni ko'rsatdiki, an'anaviy ta'lim modelida o'quvchi asosan bilim oluvchi subyekt sifatida qaralsa, zamonaviy ta'lim modelida o'quvchi ta'lim jarayonining faol ishtirokchisi, mustaqil fikrlovchi va muammolarni hal qiluvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa o'quv-tarbiyaviy faoliyat mazmuni va metodlarini qayta ko'rib chiqishni talab etadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligi o'qitish metodlari, pedagogik texnologiyalar, o'quvchilarning motivatsiyasi va pedagogning kasbiy kompetensiyasiga bevosita bog'liq. Ayniqsa, interaktiv metodlar, hamkorlikda o'qitish, muammoli ta'lim va loyiha metodlaridan foydalanish o'quvchilarning faolligini oshirishi, mustaqil fikrlashini rivojlantirishi va bilimlarni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishi aniqlandi. Bu natijalar zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda interaktiv metodlarning samaradorligi haqida berilgan ilmiy xulosalar bilan mos keladi.

Tadqiqot davomida olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligini oshirishda ta'lim va tarbiya jarayonining integratsiyasi muhim ahamiyatga ega. Agar ta'lim jarayoni faqat bilim berish bilan cheklansa, o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi to'liq ta'minlanmaydi. Tarbiyaviy komponentni dars jarayoniga integratsiya qilish esa o'quvchilarda mas'uliyat, hamkorlik, hurmat, ijtimoiy faollik kabi sifatlarning shakllanishiga yordam beradi. Shu sababli zamonaviy pedagogikada o'quv va tarbiya jarayonini yagona tizim sifatida tashkil etish muhim hisoblanadi.

Natijalar tahlili shuni ham ko'rsatdiki, o'quvchilarning ta'limga bo'lgan motivatsiyasi o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Tajriba natijalarida motivatsiya darajasining oshishi o'quvchilarning darsdagi faolligi, mustaqil ishlash ko'nikmalari va bilimlarni o'zlashtirish darajasi oshishiga olib kelgani kuzatildi. Bu esa pedagogik jarayonda motivatsion muhit yaratish zarurligini ko'rsatadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari o'qituvchining pedagogik mahorati o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligiga eng katta ta'sir ko'rsatuvchi omillardan biri ekanligini ko'rsatdi. Agar pedagog zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llay olsa, o'quvchilar bilan hamkorlik asosida ishlasa va darsni interaktiv tashkil etsa, ta'lim samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Aksincha, an'anaviy metodlarga asoslangan darslarda o'quvchilarning faolligi past bo'lishi kuzatiladi.

Tadqiqot natijalarini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligi quyidagi pedagogik shart-sharoitlarga bog'liq:

1. ta'lim va tarbiya jarayonining integratsiyasi;
2. interaktiv va innovatsion metodlardan foydalanish;
3. o'quvchilarning mustaqil faoliyatini tashkil etish;
4. hamkorlikka asoslangan ta'lim muhitini yaratish;
5. pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish;
6. raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish.

Mazkur shart-sharoitlar ta'minlangan taqdirda o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligi oshishi va ta'lim sifati yaxshilanishi kuzatiladi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, o'quv-tarbiyaviy faoliyat tushunchasi zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tizimli ravishda tahlil qilindi, uning tarkibiy komponentlari aniqlashtirildi va o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligiga ta'sir etuvchi pedagogik omillar asoslab berildi. Shuningdek, o'quv-tarbiyaviy faoliyatni samarali tashkil etishning pedagogik shart-sharoitlari ishlab chiqildi.

Tadqiqotning nazariy ahamiyati o'quv-tarbiyaviy faoliyat tushunchasining pedagogik mazmuni kengaytirilgani, uning tuzilmasi va zamonaviy yondashuvlar asosida rivojlanish yo'nalishlari aniqlashtirilgani bilan izohlanadi. Tadqiqot natijalari pedagogika nazariyasini boyitadi va o'quv-tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish bo'yicha yangi ilmiy yondashuvlarni ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati esa ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar va pedagogik shart-sharoitlardan umumta'lim maktablari, oliy ta'lim muassasalari hamda pedagog kadrlar tayyorlash jarayonida foydalanish mumkinligi bilan belgilanadi. O'quv-tarbiyaviy faoliyatni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish o'quvchilarning bilim darajasi, mustaqil fikrlash qobiliyati, ijtimoiy faolligi va kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari va ularning tahlili o'quv-tarbiyaviy faoliyatni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish ta'lim samaradorligini oshirish, o'quvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirish va shaxsni har tomonlama shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi.

Xulosa. Mazkur tadqiqotda o'quv-tarbiyaviy faoliyat tushunchasining pedagogik mohiyati, uning tarkibiy tuzilmasi, funksional xususiyatlari hamda zamonaviy ta'lim sharoitida rivojlanish tendensiyalari nazariy va amaliy jihatdan o'rganildi. Tadqiqot natijalari o'quv-tarbiyaviy faoliyat pedagogik jarayonning alohida elementi emas, balki ta'lim tizimining barcha komponentlarini birlashtiruvchi integrativ pedagogik tizim ekanligini ko'rsatdi.

Tadqiqot davomida o'quv-tarbiyaviy faoliyatning mazmuni ta'lim berish, tarbiyalash va shaxsni rivojlantirish jarayonlarining uzviy birligida namoyon bo'lishi ilmiy jihatdan asoslandi. Ushbu uch komponent o'zaro bog'liq holda pedagogik jarayon samaradorligini ta'minlaydi. Shu sababli zamonaviy ta'lim tizimida o'quv va tarbiya jarayonini alohida emas, balki yagona pedagogik tizim sifatida tashkil etish zarurligi aniqlandi.

Tadqiqot natijasida o'quv-tarbiyaviy faoliyatning asosiy tarkibiy komponentlari – maqsad, mazmun, metod, tashkiliy shakl va natija komponentlari aniqlashtirildi hamda ularning pedagogik jarayondagi o'rni asoslab berildi. Ayniqsa, metod va pedagogik texnologiyalar komponenti o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligiga eng katta ta'sir ko'rsatuvchi omillardan biri ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot davomida o'quv-tarbiyaviy faoliyatni an'anaviy va zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish samaradorligi qiyosiy tahlil qilindi. Natijalar zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida o'quvchilarning faolligi, mustaqil ishlash ko'nikmalari, hamkorlikda ishlash qobiliyati, bilimlarni o'zlashtirish darajasi va ta'linga bo'lgan motivatsiyasi sezilarli darajada oshganligini ko'rsatdi. Bu esa interaktiv metodlar, muammoli ta'lim, loyiha metodi, hamkorlikda o'qitish va raqamli texnologiyalar o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalari asosida o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligini oshirish bo'yicha quyidagi ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Ta'lim muassasalarida o'quv va tarbiya jarayonining integratsiyasini ta'minlash, ya'ni har bir dars jarayonida tarbiyaviy komponentni ham tizimli ravishda amalga oshirish zarur.

2. O'quv-tarbiyaviy faoliyatni kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish va ta'lim mazmunini zamonaviy kompetensiyalar asosida yangilash maqsadga muvofiq.

3. Ta'lim jarayonida interaktiv metodlar, muammoli ta'lim, loyiha metodi, hamkorlikda o'qitish, gamifikatsiya va raqamli ta'lim texnologiyalaridan keng foydalanish o'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligini oshiradi.

4. O'quvchilarning mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etish, ularning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va ijodiy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur.

5. O'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish, ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlar bo'yicha muntazam malaka oshirish tizimini takomillashtirish lozim.

6. Ta'lim muassasalarida zamonaviy raqamli ta'lim muhitini yaratish va o'quv-tarbiyaviy faoliyatni axborot texnologiyalari bilan integratsiyalash zarur.

7. O'quv-tarbiyaviy faoliyat samaradorligini baholash mezonlarini ishlab chiqish va pedagogik jarayon monitoringini muntazam olib borish tavsiya etiladi.

8. Kelgusida o'quv-tarbiyaviy faoliyatni sun'iy intellekt texnologiyalari, masofaviy ta'lim va individual ta'lim trayektoriyalari asosida tashkil etish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borish maqsadga muvofiq.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari o'quv-tarbiyaviy faoliyatni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish ta'lim samaradorligini oshirish, o'quvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirish va shaxsni har tomonlama shakllantirishning muhim omillaridan biri ekanligini ko'rsatdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020). Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida PF-6108-son Farmon. Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2019). Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. PF-5847-son Farmon. Toshkent.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2021). Umumiy o'rta ta'lim davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida qaror. Toshkent.
4. Avliyakov, N. X. (2018). Pedagogika nazariyasi. Toshkent: Fan nashriyoti.
5. Ishmuhamedov, R., & Abduqodirov, A. (2017). Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: Iste'dod nashriyoti.
6. Tolipov, O. Q., & Usmonboyeva, M. (2016). Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. Toshkent: Fan.
7. Ochilov, M. (2015). Pedagogika. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
8. Sayidahmedov, N. (2019). Yangi pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Moliya nashriyoti.
9. Muslimov, N. A. (2017). Kasb ta'limi pedagogikasi. Toshkent: Fan va texnologiya.
10. Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.

11. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press.
12. Piaget, J. (1972). *The Psychology of the Child*. New York: Basic Books.
13. Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey: Prentice Hall.
14. Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. London: Routledge.
15. Fullan, M. (2013). *Stratosphere: Integrating Technology, Pedagogy, and Change Knowledge*. Toronto: Pearson.
16. UNESCO. (2020). *Education in a Post-COVID World*. Paris: UNESCO Publishing.
17. OECD. (2019). *Future of Education and Skills 2030*. Paris: OECD Publishing.
18. European Commission. (2018). *Key Competences for Lifelong Learning*. Brussels.
19. Xudoyberdiyev, B. (2020). O'quv-tarbiyaviy jarayon samaradorligini oshirishning pedagogik omillari. *Pedagogika va psixologiya jurnali*, 3(2), 45–52.
20. Karimova, D. (2021). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida ta'lim samaradorligini oshirish. *Xalq ta'limi jurnali*, 5(1), 33–40.

